

Med egne ord

Kalle Moene

Victor D. Norman

Hege Skjæie

Erna Solberg

Jonas Gahr Støre

Å dele profitten

Hvem vil ha mer marked uten inkluderende eierskap?

Kapitalinntektene øker. Arbeidsinntektene stagnerer. Det ser ut til å være mønsteret i store deler av verden - også etter finanskrisen, slik Thomas Piketty har vist og nå også OECD-rapporten, «In it together: why less inequality benefits all», som kom denne uken.

Mellom linjene i rapporten kan vi lese at troen på fremsteg er i ferd med å forsvinne i mange land. Det er lett å forstå: Hvem ivrer for felles oppføringer når de økonomiske fordelene går til noen få? Hva skal vi med globalisering når alle frihandelsgevinstene går til et lite mindretall?

Utviklingen som har gitt den økende ulikheten, har tilsynelatende også økt kostnadene med omfordeling i det enkelte land. Det er for eksempel ikke lett å øke skatten på en stadig mer mobil kapital. Omfordeling gjennom kollektive lønnsavtaler er vanskeligere når oppslutningen om fagforeningene i mange land er blitt halvert.

Det finnes imidlertid et markeds sosialt alternativ som hverken OECD eller Thomas Piketty tar opp: For å motvirke konsekvensene av at inntektene fra kapital øker mer enn andre inntekter, kan vi i større grad gjøre arbeidstagerne til kapitaliere, gjennom aksjer til de ansatte og ved å legge mer vekt på overskuddsdeling som belønningsform.

Noen er skeptiske til et slikt inkluderende eierskap og kan ha gode grunner. Men å gjøre arbeidstagerne til kapitaliere har også fordeler. Det som ellers ville gitt økende ulikhet mellom profitt og lønn, gir en automatisk omfordeling fra kapitalister til arbeidstagerne. Å stimulere til mer aksjer til ansatte fungerer ikke på samme måte som økt skatt på overskudd. Tvert om kan arbeideraksjer og overskuddsdeling gi økt produktivitet.

I privat sektor i USA er det nå 40 prosent flere ansatte som har aksjer i egen bedrift enn som er fagorganiserte. Mer enn ti millioner arbeidstager har aksjer i bedriften de jobber i. Tar vi med bedrifter med overskuddsdeling, er trolig hele 25 millioner arbeidstager med på ordningene.

Arbeidere som deler overskudd og eier en del av bedriften,

Aksjer til ansatte og overskuddsdeling kan gi økt produktivitet. Foto: Istock

er mer stabil og mer involvert. De yter mer og kommer med flere forslag til driftsforbedringer. I en rangering av de 100 beste amerikanske bedriftene å arbeide i, har en femtedel overskuddsdeling eller ansatteaksjer.

Aksjer og overskudd til ansatte kombinert med økt involvering gir store produktivitetsgevinster. Sammenligninger av ellers like bedrifter viser at sjansene for å gå konkurs blir halvert når de ansatte er med på eiersiden.

Kunnskapsbedrifter er spesielt egnet for inkluderende eierskap. Noen hevder til og med at det

ikke har vært en eneste vellykket teknologibedrift i USA de siste 20 årene uten eierrettigheter til de ansatte.

Så langt har den automatiske omfordelingen gjennom inkluderende eierskap monnet lite for å redusere de store ulikhetene i USA. Selv om noe av kapitalinntekten er omfordelt, har USA fortsatt mye større forskjeller enn Europa.

På begynnelsen av 1800-tallet var det omvendt. USA (minus slaveri og sørstatene) var klart mer egalitært og demokratisk enn det aristokratiske og klassesdelte Europa. Men ulikheten i Europa ga opphav til en sosial og politisk organisering for omfordeling gjennom fagforeninger og velferdsstater. Mens små jordeiendommer til alle ga små forskjeller i USA, ga de langt fra like sterke klasseinteresser for slik sosial endring.

Rollene kan byttes igjen dersom stadig flere amerikanske bedrifter deler mer av profitten med de ansatte og Europa fortsetter med ordninger som i mange land ikke virker lenger. De etablerte ordningene i Europa kan forhindre sosial endring. Status quo blir foretrukket fremfor inkluderende eierskap.

De nordiske landene kan kanskje bli et unntak. Med både sterk fagbevegelse og velfungerende velferdsstat, er Norge i en

særstilling. Vi kan derfor velge både kollektive ordninger på tvers av yrker og bransjer og mer av inkluderende eierreformer i den enkelte bedrift.

Det kan haste med å få til en kombinasjon av både fagbevegelse og arbeideraksjer. Også her hjemme synker oppslutningen om fagbevegelsen, særlig i nye tjenesteytende virksomheter. Eierrettigheter til de ansatte kan øke oppslutningen om dagens ordninger ved at de gir lokal belønning for sentral lønnsmoderasjon i tillegg til mer automatisk omfordeling av avkastningen på kapital.

Kanskje ordninger som minner om det som tidligere ble kalt markeds sosialisme, egentlig er den eneste formen for kapitalisme som kan fungere - for alle?

Kalle Moene, professor ved Økonomisk institutt, Universitetet i Oslo

Mer debatt på side 24-25 →

Norge blir kontantfritt
Kar A. Olsen

Børs eller bunad?
Lasse Ruud

Grunn til mer bekymring?
Stein Reegård

Lest siden sist

På Miljøpartiets landsmøte plukker delegatene søppel på stranda og gjør yoga i plenum. De Grønne er ganske enkelt ikke på bølgelengde med Høyre.

Klassekampens Mimir Kristjánsson har funnet yogabevis på at Miljøpartiet De Grønne ikke er blokkuavhengig.

Nå er stemor mest populær i hele slekta
Nasjonen rapporterer fra hagesentrene.

Den etappen vi er inne i nå, er skikkelig glattkjøring. Da må man kanskje tilpasse farten etter forholdene. For det er mer kritisk om vi havner i grøften, blir stående klemt fast i fjellveggen, må dra opp bilen, få ny bil og begynne å kjøre på nytt igjen.

Arbeidsminister Robert Eriksson viser at hans fremste kvalifikasjon som statsråd er at han har lest «Veien til førerkortet».

Jeg bor ikke i Ullevål hageby.
TV 2s Gerhard Helskog dementerer på Facebook belastende rykter spredt i DNS «På nattbordet»-spalte.

Du likte ikke mitt innlegg. Jeg likte ikke din replikk.

Høyres Michael Tetzschner lar de retoriske ambisjonene hvile og gjør det enkelt i svar til SVS Bård Vegar Solhjell i stortingsdebatten om asylbarnsaken.

Noen blir tvunget inn i ekteskap. Det strider mot alt jeg står for. Noen gifter seg med George Clooney som Amal Alamuddin. Det er jeg glad for.
Ap-nestleder Hadia Tajik greier ut om ekteskapelig skikk og bruk innenfor islam.

Nei, det har jeg rett og slett ikke gjort, for det har ikke vært et fokusområde at jeg skulle gratulere ham med prisen.

Justisminister Anders Anundsen forklarer i Aftenpostens at grunn til at han ikke har gratulert politimannen Robin Schaeffer med Fritt Ord-prisen, er fokusmangel.

KRAGERØ: Klokka 03.10 klarte ikke en mann å holde seg, og urinterte på offentlig sted. Det koster han en anmeldelse og et forelegg.

KV-Kragerø Blast Vestmar

lestsidensist@dn.no

Debattansvarlig: Vidar Ivarsen **Telefon:** 22 00 10 59 **Sentralbord:** 22 00 10 00 **Epost:** debatt@dn.no **Telefaks:** 22 00 11 10

Hovedinnlegg/kronikk: Maks 4500 tegn inklusive mellomrom **Underinnlegg/replikk:** Maks 1500 tegn (ca. 250 ord) **Legg ved portrettfoto.**

Alt stoff som leveres til Dagens Næringsliv, må produseres i henhold til Vær varsom-plakaten. Dagens Næringsliv betinger seg retten til å lagre og utgi alt stoff i avisen i elektronisk form, også gjennom samarbeidspartnere. Redaksjonen forbeholder seg retten til å forkorte innsendte manuskripter. Debattinnlegg honoreres ikke.